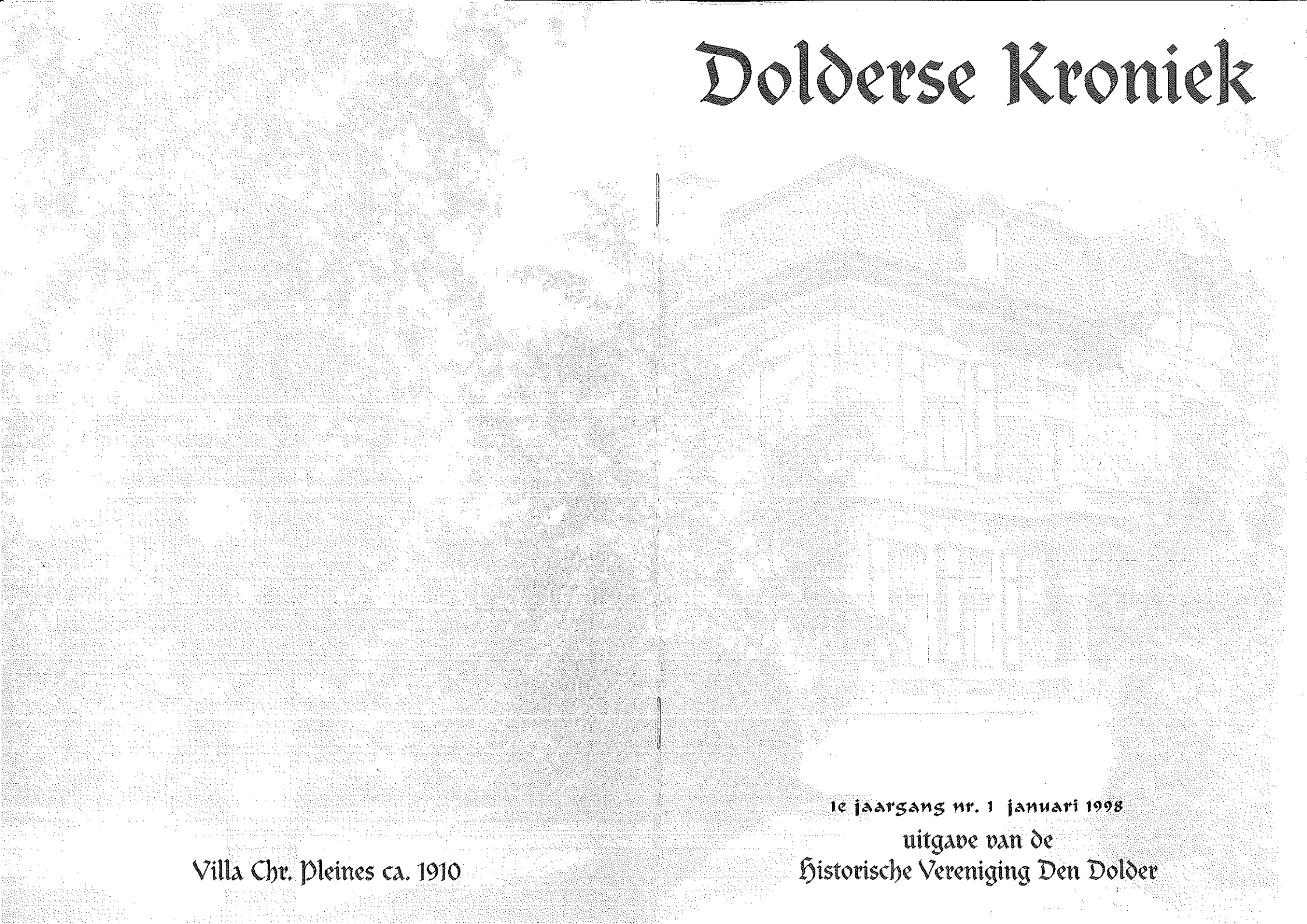

Dolderse Kroniek

Villa Chr. Pleines ca. 1910

1e jaargang nr. 1 januari 1998
uitgave van de
Historische Vereniging Den Dolder

Historische Vereniging Den Dolder

Opgericht 9 april 1997.

1e jaargang nr.1 januari/februari 1998

Bestuur

Voorzitter : Bodes de Vries, Willem Coxlaan 12,
tel. 2283082

Secretaris : Jan van Buren, Pleineslaan 30,
tel. 2283440

Penningmeester : Harm Sok, Hezer Enghweg 63,
tel. 2287515

Redactie : Mieke van der Ploeg Pleineslaan 61,
tel. 2288252
Nico W.J. Speelman, Eekhoornlaan 14,
tel. 2294124

Tekstvoorstellen en reacties naar de redactie.

Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Den Dolder.

De contributie bedraagt f 30.-- per jaar.

Betaling is mogelijk:

Kontant bij de penningmeester;

of op postrekening 7739816 van de penningmeester

Historische Vereniging Den Dolder;

of op bankrekening nr. 1621.51.616 van de vereniging bij de Rabobank te Den Dolder.

De Dolderse Kroniek

Verantwoording van de redactie.

Voor u ligt het 1ste nummer van de 1ste jaargang van "De Dolderse Kroniek". Met dit periodiek verschijnende blad wil de "Historische Vereniging Den Dolder" de geschiedschrijving van ons dorp gaan verzorgen. Naarmate er meer nummers verschijnen zal het beeld van ons verleden completer worden, stellen we ons voor.

We willen de wetenswaardigheden prettig leesbaar en overzichtelijk aan u voorleggen, en foto's of andere afbeeldingen mogen natuurlijk ook niet ontbreken. We zijn geen geleerden en zullen dus niet proberen om wetenschappelijk verantwoorde teksten te schrijven. Wel doen we er alles aan om te zorgen dat de verhalen die we u presenteren kloppen wat betreft de gegevens zoals namen en data.

Maar hoe beschrijf je de geschiedenis van een dorp? Waar moet je beginnen? Welke onderwerpen horen er in? Hoe breng je er een beetje structuur in aan?

We hebben er het volgende op bedacht: de geschiedschrijving van Den Dolder willen we "ophangen" aan een aantal duidelijk herkenbare "kapstokken".

1. de "archeologie": onder deze kapstok valt bijv. de vraag hoe het landschap waarin Den Dolder is gebouwd is ontstaan, en of er lang geleden hier al menselijke bewoning is geweest.
2. bebouwing: dit betreft alles wat samenhangt met de spoorlijn, de gebouwen en de straten, en alle veranderingen die daarin in de loop van de tijd zijn opgetreden.
3. de bevolking: wie was de eerste bewoner van Den Dolder waarvan we een naam kunnen vinden? Waar zijn de latere bewoners vandaan gekomen? Zijn er misschien "immigratiegolfjes" geweest? Welke markante personen verdienen een levensbeschrijving in dit blad?

4. de instituties: het dorp kent enerzijds bedrijven en anderzijds instellingen die elk hebben bijgedragen aan het karakter van ons dorp, zodat we er zeker aandacht aan zullen schenken.
5. het culturele leven: de diverse verenigingen, kerken en scholen die het dorp mede tot een gemeenschap hebben gemaakt mogen ook niet vergeten worden.
6. "gesproken geschiedenis" (oral history): de herinneringen van oude Doldenaren; de redactieleden willen graag dorpsgenoten-op-leeftijd "uithoren" over spannende gebeurtenissen van lang geleden, kleurrijke feesten of ruzies van toen, weemoedige verhalen over wat er toen allemaal mooier was dan nu, enz.

In dit 1ste nummer schrijven Jan van Dijk en Harm Sok over de oorsprong van onze plaatsnaam (rubriek "bebouwing"). Mieke van der Ploeg vertelt iets over het ontstaan van de bodem waarop Den Dolder staat (rubriek "archeologie"), en Nico Speelman rapporteert over de verhalen die hij van meneer Van Leeuwen heeft te horen gekregen ("oral history").

DOSC bestaat dit jaar 50 jaar; dat leek ons voldoende reden om deze vereniging als eerste aandacht te geven in de rubriek "cultuur". Daarmee is de ruimte die we hebben al vol...

We zullen drie maal per jaar verschijnen: januari/februari, mei/juni en september/oktober. We willen proberen een interessante reeks te schrijven die u graag af en toe nog eens inkijkt. Met dit eerste nummer wensen we u veel leesplezier toe!

Redactie

Dolderse bodem in de prehistorie

Hoe zou het kleine stukje van de aardkorst waarop Den Dolder nu ligt er héél vroeger hebben uitgezien? En is het in de loop der tijden veel

veranderd? Zouden we nog overblijfselen van bewoning uit periodes van duizenden jaren geleden kunnen vinden als we gaan graven op bijvoorbeeld het terrein van de stichting? Ik weet nog dat meester De Snoo ons vroeger in de vierde klas van de Hazenboschschool vertelde over de ijstijden waardoor bijv. de Amersfoortse Kei met het gletsjerijs vanuit het noorden hier naar toe is geduwd, en hoe de Utrechtse Heuvelrug er door is ontstaan. Toen al probeerde ik me in te denken hoe de omgeving er zo lang geleden uit zou hebben gezien, maar het was moeilijk voor te stellen. Hoog tijd om er nu voor de Kroniek eens wat meer over te lezen. De gegevens voor dit artikel vond ik gewoon in de bibliotheek in Zeist, in het prachtige boek "Archeologie in Nederland: de rijkdom van het bodemarchief", van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (1988). Het staat vol kaarten, tekeningen en foto's, en het is daardoor een plezierig boek om vaak in te bladeren.

De ijstijden blijken een goed startpunt: nog langer geleden was er geen menselijke bewoning in deze uithoek van de aarde. In elk geval zijn er geen nog oudere overblijfselen gevonden.

De ijstijden hebben prachtige namen gekregen, evenals de warmere tussenperiodes. De laatste twee ijstijden heten Saalien en Weichselien. De tussenliggende warmere periode heet Eemien. Dit alles moet zich hebben afgespeeld tussen zo'n 100.000 tot 300.000 jaar geleden... en in de minder koude tussenperiode moeten er al mensen in Nederland zijn geweest. In het Saalien is het ijs het verst naar het zuiden gekomen, en jawel, net tot aan dit gebied.

Op een kaartje over die periode valt te zien dat de rand van het ijs schuin over de provincie Utrecht heeft gelopen, zo'n beetje langs de lijn Naarden-Amerongen. Misschien lag "Den Dolder" onder het ijs, maar waarschijnlijk er net naast. In elk geval was het hier toen letterlijk "woest en ledig". Tijdens de ijstijden waren er ten zuiden van de ijsmassa's alleen koude toendra's zonder begroeiing, met honderden meters diep reikende "permafrost" in de bodem. 's Zomers ontdooide wel de toplaag van de grond, maar de diepere lagen bleven bevroren (net als nu in Siberië). En koude winden verstoven grote zandmassa's over de vlaktes. Voor bossen moest je helemaal naar de Alpen, waar alleen op de zonnige zuidelijke hellingen bomen groeiden. Omdat er enorme hoe-

veelheden water "vast" zaten in het ijs, vielen grote delen van de Noordzee droog: anders gezegd: je had met droge voeten naar Engeland kunnen lopen. In het warme Eemien smolt veel ijs en de vaste ijsmassa's kwamen weer in het hogere noorden te liggen: het ijs liet een gehavend aardoppervlak achter, vooral hier in Midden-Nederland. Zware ijs"tongen" hadden bekkens van wel 125 meter diep uitgeschuurd en daarnaast aardwallen van zo'n 100 meter hoog opgestuwd. Dat alles kwam tevoorschijn toen het ijs smolt. Maar de zee kwam ook heel dichtbij: de helft van Zeeland en Zuid-Holland en de hele noordelijke helft van Noord-Holland verdween onder water: de Noordzee liep zelfs door tot verder dan wat nu het IJsselmeer is, met een stevige uitloper diep de provincie Utrecht in. Als Amersfoort toen al had bestaan had het aan de kust gelegen! "Den Dolder" hield het lekker droog.

Maar kunt u zich voorstellen dat het hier zo steil en heuvelig kan zijn geweest? De wind begon echter meteen de boel wat af te vlakken door het zand te verplaatsen. Maar omdat het warmer werd kwam er ook weer begroeiing, waarvan de wortels de bodem en dus ook de heuvels nog redelijk vasthielden. In de laatste ijstijd, het Weichselien, kwam het ijs niet helemaal tot in Nederland. Maar de Noordzee viel wel weer droog (dus ook de zee-arm hier in de buurt verdween), de begroeiing hield het niet vanwege de kou en de ijzige winden konden verder gaan met het afslijten van de hoge wallen en opvullen van de diepe bekkens, "Ons" stukje Nederland kent sedertdien een bodem met de logische naam: dekzand.

En de glooiingen zijn tegenwoordig nog maar minimaal zichtbaar. Dan begint ongeveer 9000 jaar voor Christus de laatste warme periode die nu nog steeds voortduurt, en die de geologische naam "holoceen" heeft meegekregen.

Vanaf dat tijdstip is de zeespiegel steeds aan het stijgen omdat het ijs van de poolkappen blijft smelten. Nu gaat dat stijgen nog maar heel traag (zo'n 5 centimeter per eeuw), maar de eerste duizenden jaren steeg de zeespiegel met wel 2 hele meters per eeuw. Vanuit het westen deed het water dan ook voortdurend een aanval op de kustlijn, die steeds veranderde. Aan de andere kant voerden de grote rivieren steeds "opvul" materiaal aan dat zich op de bodem afzette, en vormde de wind

strandwallen die de kustlijn weer versterkten. Ook was er steeds meer begroeiing in het betere klimaat, en afstervende planten vormden in de loop van duizenden jaren veengronden (in andere delen van het land, maar hier in de buurt ook op wat kleinere schaal). Op een hele reeks kaartjes in het genoemde boek is de veranderende vorm van Nederland in die afgelopen 11.000 jaar goed te volgen.

Er zijn bijvoorbeeld periodes geweest dat het "IJsselmeer" een bescheiden binnenmeertje was zonder verbinding met de Noordzee of de Waddenzee. En periodes waarin Zeeland en Noord-Holland weer voor een fors deel onder water waren verdwenen, en de uitgang van het "IJsselmeer" naar de Waddenzee ontstaat. Maar wat op die kaartjes vooral opvalt: ons stukje van de provincie Utrecht blijft er al die tijd onveranderd hoog en droog bijliggen. De loop van de rivieren verandert drastisch, eilanden ontstaan en verdwijnen weer of groeien vast aan het land, maar "wij" liggen rotsvast.

Kijk, zo'n ontdekking is leuk. Dit moet dus al vanuit de verre oudheid een prettig deel van het land zijn geweest om te verblijven. Geen moeizaam gedoe met het opwerpen van terpen om niet te verdrinken bij hoogwater, geen zompige moerassen en wegzakkende venen, geen gedoe met zomer- en winterdijken, gewoon lekker stevige bodem onder de poten.

In een volgende aflevering van "De Dolderse Kroniek" zullen we zien of mensen in de oudheid dat ook vonden en zich hier misschien al vroeg hebben gevestigd.

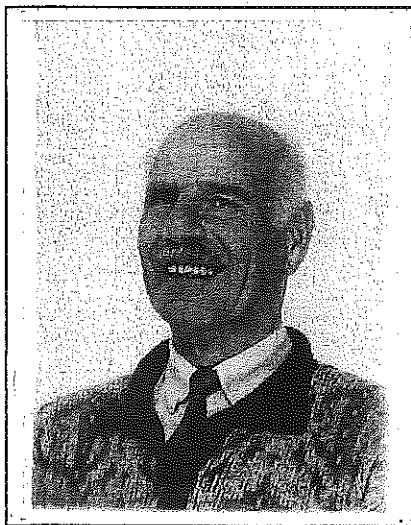
Mieke van der Ploeg

Een wandeling door Den Dolder (1)

"Mag ik eens met u praten over het Den Dolder van vroeger? Wij willen voor de Dolderse kroniek wat gaan vastleggen, zodat herinneringen niet verloren gaan."

"O, dat is leuk ! Want bijna niemand weet bijvoorbeeld meer waar in Den Dolder de watertoren heeft gestaan".

Zo'n gesprekje belooft veel, er is kennelijk een echte deskundige aan het woord. De heer H.J. (Henk) van Leeuwen uit Zeist was graag bereid om met een redactielid te praten over zijn belevenissen en herinneringen van vroeger. We kwamen overeen dat we dat zouden doen aan de hand van een wandeling door Den Dolder. Maar voor we zover zijn is het aardig om met onze begeleider wat verder kennis te maken. Daarom nu eerst - in grote lijnen - het levensverhaal van Henk van Leeuwen.

Henk van Leeuwen werd in 1919 in Utrecht geboren. Enige jaren later werd zijn vader aangenomen als behanger/stoffeerder op de W.A.Hoeve en dat bracht een verhuizing met zich mee. Het gezin kwam op 29 juli 1926 wonen op de Boerderijlaan. Henk van Leeuwen beleefde deze verhuizing als fantastisch: na de stad die open ruimte met hei en bos. "Ik heb hier een prachtige jeugd gehad, kon leuk met veel jongens optrekken". Bijvoorbeeld met die van de stoker Spierenburg en de kinderen De Kuinder (van de

boerderij). Een andere vriend was Roel, zoon van "de lange Van de Brink", de chauffeur van de cadeauwagen van de zeepfabriek De Duif. Die cadeauwagen was een lange wagen, een Chenard Walkar, die door het land trok en dan konden de mensen aan de hand van bij de zeep gespaarde bonnetjes een cadeau uitzoeken.

Den Dolder was een rustig, prettig dorp, waar je alleen moest uitkijken als de Doldersche weg weer eens van grind en teer werd voorzien |

Hij bezocht de School met de Bijbel, eerst bij juffrouw Hartsuiker. Dan was er de onderwijzer Valkenburg en het hoofd, de heer A.Lasterie. Een prettige school, indertijd - in 1906 - gebouwd op initiatief van de heer Chris Pleines.

Het onderwijs was prima en de heer Lasterie zijn tijd ver vooruit. Zo had hij een vergrotingsapparaat in de klas en gaf hij al uitleg over radio en telefoon. Een begaafd man kennelijk: hij kon bijvoorbeeld ook uit het hoofd het menselijke skelet met krijt op het bord tekenen en er alle namen bij noemen.

In 1931 werd op grootse wijze het 25-jarig jubileum van de school gevierd en alle Doldenaren waren daarbij betrokken. Ook vissers van Marken, verzorgd door de heer Lasterie, want vóór Den Dolder was hij op Marken bij het onderwijs geweest. (In een volgend nummer komen we op deze viering terug, met foto's van de leerlingen en een reuniegroep).

Na de jubileumviering was voor hem de Lagere School ten einde en met 3 vrienden ging Henk naar de Oranje Nassauschool in Bithoven, een ULO-school met 3 leerkrachten, de heren Meijer, Van Gorkum en Burggraaf (tevens hoofd van de school). In die periode openbaarde zich bij Henk de belangstelling, die later in zijn beroep zichtbaar zou worden: zijn buurman was Gerard van Kooy (familie van de garagehouder) en gek van motoren en ook Henk ging sleutelen. Bijvoorbeeld aan een Simplex met riemaandrijving. Zijn belangstelling kreeg verder vorm via de Ambachtsschool in Utrecht en na 3 jaar verliet hij die school met een tweede prijs.

Maar de omstandigheden zaten niet mee: crisistijd. Daarom solliciteerde hij bij de Marine, maar dat mislukte (tot zijn grote verdriet en boosheid). Henk liet zich echter niet ontmoedigen, fietste naar Amersfoort en werd daar door de heer Eysink (van de gelijknamige fabriek) ontvangen. Deze gaf hem een tip die later bleek een gouden tip te zijn: ga naar Pon. Hij ontmoette eerst Gerrit (van de rijwielafdeling) en later Ben. Deze "deed" met Wijnand de auto's. Ben was de technische man en Wijnand goed op financieel gebied. Henk kon er de dag daarop in dienst treden en bleef bij Pon, tot hij in dienst moest. Gelukkig voor hem: het werd werken met motoren en auto's, bij de "motordienst Haarlem". Hij had het onderhoud van de A-Fords, de Harley Davidson, DKW en BMW.

De oorlogsdreiging (een zekere korporaal Flinterman waarschuwde toen al voor die gevaarlijke Hitler, maar dat mocht niet hardop worden gezegd, hij was immers een bevriend staatshoofd) en later de oorlog zelf hebben veel indruk op hem gemaakt. Hij heeft ook veel ingrijpende dingen meegemaakt, maar in zijn bescheidenheid wil hij dat maar niet allemaal gepubliceerd zien.

Laten we het maar bij zijn grote liefde houden: auto's en motoren. Voor de oorlog spaarde hij al voor een BMW-motor, maar die kostte toen maar liefst 900 gulden ! Dus was hij blij dat hij van broeder Pijper (een verpleegkundige van de W.A.Hoeve) voor 150 gulden een DKW, type 1936 kon kopen. (De nieuwprijs was fl.210,00, hij mocht die fl. 150,00 in termijnen voldoen!) Dat was in 1937, hij was nog net geen 18, maar deed toen toch al examen, met een C-rijbewijs.

In juni 1940, enkele weken na de bezetting, kon hij met groot verlof uit de dienst, maar hij wilde toen niet bij de Arbeidsinzet. Met steun en papieren van Pon kon hij terecht bij (vracht)auto-onderhoud in de Bernhardkazerne in Amersfoort. Daar vond hij ook weer veel collega's uit Haarlem (de Ripperda-kazerne) terug. Hij werkte veel aan Dieselmotoren en kreeg ook vaardigheid in het ombouwen van automotoren op houtkachels, technisch gezien een heel interessante klus.

Om allerlei redenen dook hij in 1944 onder, thuis op de Boerderijlaan. Maar de W.A.-Hoeve bood daarnaast veel mogelijkheden tot ontsnapping, ook veel Joodse vluchtelingen hebben daarvan geprofiteerd.

Iedere dag heeft hij in die periode heel intens beleefd, en in elk geval één ding is hem heel dichtbij gebleven uit die dagen: hij vond zijn vrouw (zuster Peters) op de Hoeve !

Direct na de bevrijding wilde hij weer terug naar Pon in Amersfoort, maar hij kreeg toen nog geen vergunning (brandstofgebrek) om op zijn motor daarheen te rijden. Uit arren moede solliciteerde hij toen als all-round monteur bij Mijnhardt in Zeist. Dat lukte, hij huwde en ging wonen op de Regentesselaan in Zeist.

Mijnhardt was een plezierige werkomgeving waar hij veel ruimte kreeg voor nieuwe ideeën. Maar de relatie met Pon bleef: het lukte hem om in 1947 een van de eerste Volkswagen-kevers bij Pon los te praten, hoewel de vertegenwoordigers van Mijnhardt liever in een Chevrolet reden ! Dat had ook de voorkeur van directie, naast de Mercedes. In 1970 kwam Mijnhardt bij Erdal voor overname in beeld en ging de zaak over naar Amersfoort. Mijnhardt hield op te bestaan.

Voor Henk van Leeuwen kwam een interessante klus: hij moest helpen de machines over te brengen naar St. Truiden (België) en dat lukte hem heel

goed. Maar Erdal was dus nu zijn werkgever en hij had het geluk chef van de garage van Erdal te worden. Daar had hij het beheer over zo'n 150 auto's. Tot 1974, toen Erdal werd overgenomen door een Amerikaans concern en de auto's verder geleased werden. Dat leidde voor hem weer tot een overstap, in Utrecht werd hij bij het CAB ploegbaas voor het busonderhoud. Over die bussen weet hij gloedvol te vertellen, bijvoorbeeld toen de autolozes zondag kwam en oudere bussen grondig bekeken moesten worden op hun rijdbaarheid. Onder meer betrof dat de nog goede Leylands, later verdrongen door de DAF's.

“Die bussen gingen maar liefst 1,2 miljoen kilometer mee. Bij 600.000 kregen ze een hele grote beurt, dan werden ze bijna compleet gestript. Maar na afloop waren ze weer als nieuw en konden ze weer mee voor de volgende 600.000 kilometer.”

Maar ook voor hem kwam het moment van pensionering, een periode waar hij zeer van geniet. Nog altijd bezig met techniek (bv. treintjes, vanwege een kleinzoon !), en plezier belevend aan zijn oude VW-kever. “Dat ding kan ik met mijn ogen dicht uit elkaar halen !”

Hij woont in Zeist, maar Den Dolder heeft nog steeds zijn hart. Daarom ook juicht hij het zeer toe dat de Historische Vereniging van de grond is gekomen. Aan zijn hand beginnen we dus de volgende keer aan een wandeling door Den Dolder, in het jaar 1927.

Nico W.J. Speelman

Onze omgeving in vroegere tijden.

*O, hier, langs den zoom van weide en van halmenveld, ruischen
liederen zonder woorden! En eer ge 't zelf weet, zegt ge het, te midden
van deze zomerweelde, een Gezelle zacht na:*

*Als ge naar het kooren luistert,
dat nu op- nu nedergaat;
daar een' zwepe wind in snuistert,
dat de lieve zonne baadt;*

*Ja, inderdaad panoramatisch is de omgeving hier wonderschoon! Niets te veel ervan gezegd!
Hoe mooi ook die schakeeringen in 't bouwland, vaksgewijze als ge nu de onderscheiden gewassen op 't land voor U ziet! En de huizen, klein als ze schijnen! Is het niet alsof een jeugdig bouwmeester een greep in een groote bouwdoos heeft gedaan?*

Deze dichtelijke woorden staan in het boek "De zeepindustrie in beeld" van Chr. Pleines dat in juli 1914 is uitgegeven.

De korenvelden en veel van de weilanden waarvan hier gesproken wordt, zijn er niet meer. Zij hebben plaatsgemaakt voor straten, huizen en sportvelden en een enkel speelveldje. Alleen zijn er nog weilanden langs de Dolderseweg voorbij de laan naar de boerderij op de W.A. Stichting. Hoe zag het terrein van Den Dolder er in vroegere tijden uit? Welke huizen stonden er vroeger? Wie waren de bewoners? Allemaal vragen waarop we graag een antwoord willen krijgen. De oudere inwoners van Den Dolder weten te vertellen dat het terrein voornamelijk begroeid was met heide, soms afgewisseld door een klein bosje en wat lage stuiken of hier en daar een den of een berk. In het boek "De Willem Arntsz Stichting 1461 - 1961" wordt vermeld dat

"het publiek "Den Dolder" vereenzelvigde met de witte gebouwen die van de trein uit zichtbaar waren. De omstandigheden hebben deze associatie doen verdwijnen: de boscultuur, waardoor het gebouwen-complex aan het oog van de reiziger wordt onttrokken."

Een bewijs dat er van dichte bebossing toen geen sprake was. Het terrein in de richting Soest was heuvelachtig met grote kale stukken en zandverstuivingen deels begroeid met heide. Ook ten zuiden van de spoorlijn was het terrein heuvelachtig met zandverstuivingen. Een vrij oninteressant gebied volgens de schrijver J.B. Christemeijer die in 1836 de route beschreef van Utrecht over de Prinsenlaan tot aan het "vorstelijk jachtslot Soestdijk" in zijn boekje "Landelijk Schoon". Wan-

neer hij het "huis van Jagthlust", het gemeentehuis in Bilthoven dus, is gepasseerd schrijft hij:

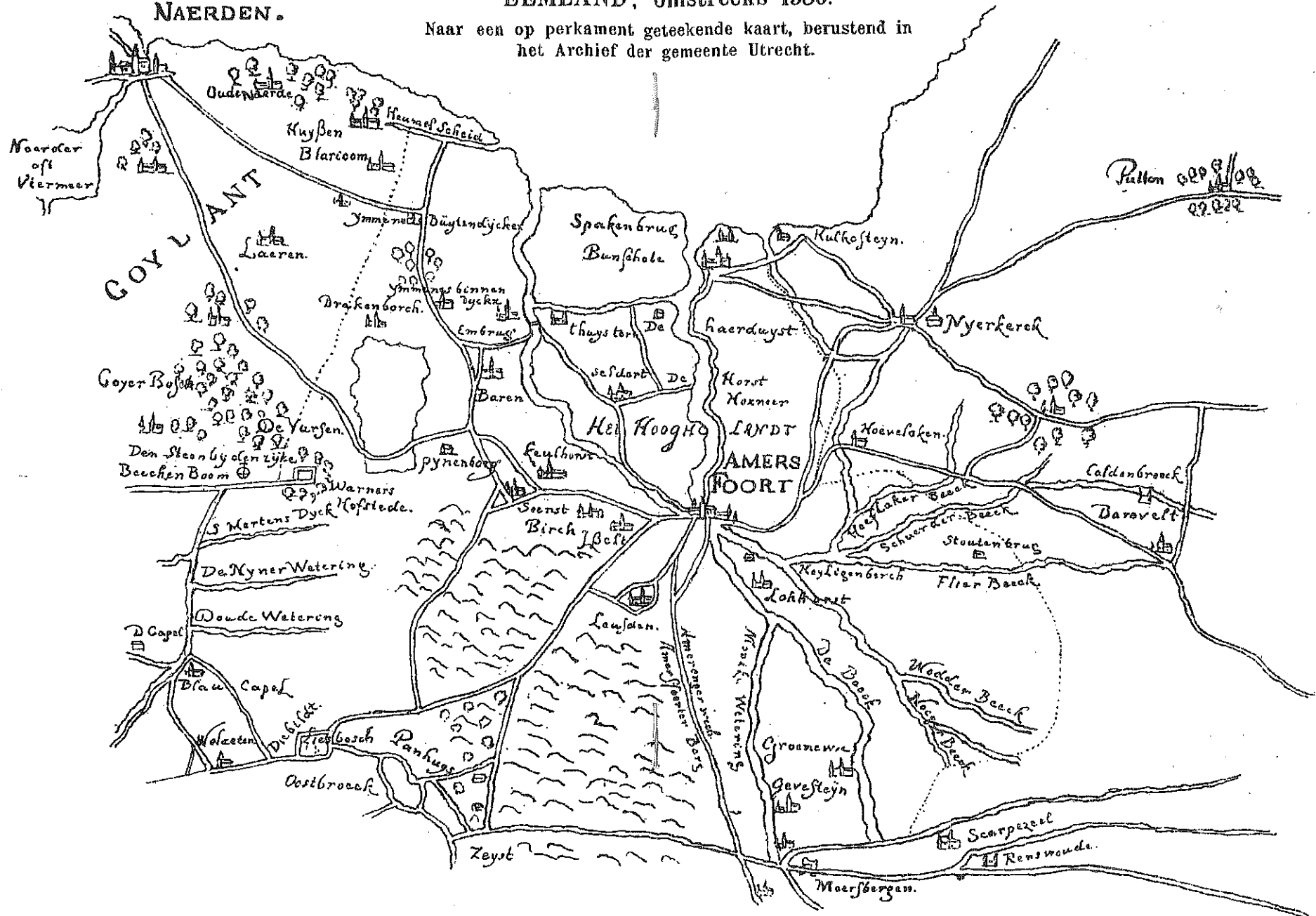
Over dit einde wegs — het minst aangename van dezen togt — biedt de landstreek ter wederzijde, het oog weinig bevalligs aan; alleenlijk heeft, men links van zich het vergezigt op de bosschen, en op zekere hoogte ook op het huis, van Eijckenstein; terwijl, regts, het oog over het eentoonige vlak der heide zwerft, of tegen het wit van eenige, verspreid liggende, zandduinen stuit; en men in de meer verwijderde verte den kerkstoren van het dorp Soest ontwaart. Weldra komen wij aan eenen zijdweg, die, links van ons, op de Vuursche aangaat. Wij willen op dit dorp, hetwelk van hier, voor onzen blik, digt in het lommer der omliggende bosschen verscholen ligt, een andermaal terug komen, en thans onzen rid over den straatweg blijven voortzetten.

De beplanting aan beide kanten van den weg verkrijgt allengs een beter aanzien; nu en dan vertoont zich eene landwoning; tot dat wij even voorbij de plaats den Dolder, alwaar te voren eene herberg plagt te zijn, aan de buitenplaats Ewijkshoeven, en weldra in eene laan van jonge berken en Canadasche populieren komen; en de straatweg nu te midden over de gronden van het landgoed Pijnenburg gaat. Voor dat men deze laan bereikt, heeft men, even aan dezen kant van den brug aan den Dolder, eenen zijdweg, welke, in eene westelijke rigting, meestal tusschen de bosschen door, op het een half uur van hier gelegene Maartensdijk uitloopt, en nabij dit dorp met schoone, hoog opgaande eiken en beuken is beplant. Gij zoudt, heden avond huiswaarts keerende, om het vermaak der afwisseling, van hier dezen zijdweg kunnen kiezen, en zoo door het belangrijke dorp Maartensdijk, over den Tolakker naar Utrecht rijden; doch daar het rijdspoor nu meerendeels, nog door zwaar zand ligt en de weg, waarschijnlijk eerst in een volgend jaar van aanleg zal verbeterd worden, rade ik u nu liefst, in het terugkeeren den straatweg te houden, en zoo uwe tehuisreis door de Prinsenlaan over de Bilt te nemen.

Het heuvelachtige terrein maakt deel uit van de Utrechtse heuvelrug die zich uitstrekt van Soest tot aan Rhenen. Delen van zandverstuivingen kan men nu nog waarnemen tussen de Paltzerweg en de Taveernelaan-

NAERDEN.

COY L ANT

Julianalaan (de Biltse duinen), maar ook in het bunkerbos op het eind van de Pleineslaan. Ook op het terrein van de W.A. Stichting ziet men hier en daar nog sporen van zandverstuivingen. Het bos op het terrein van de W.A. Stichting is aangeplant.

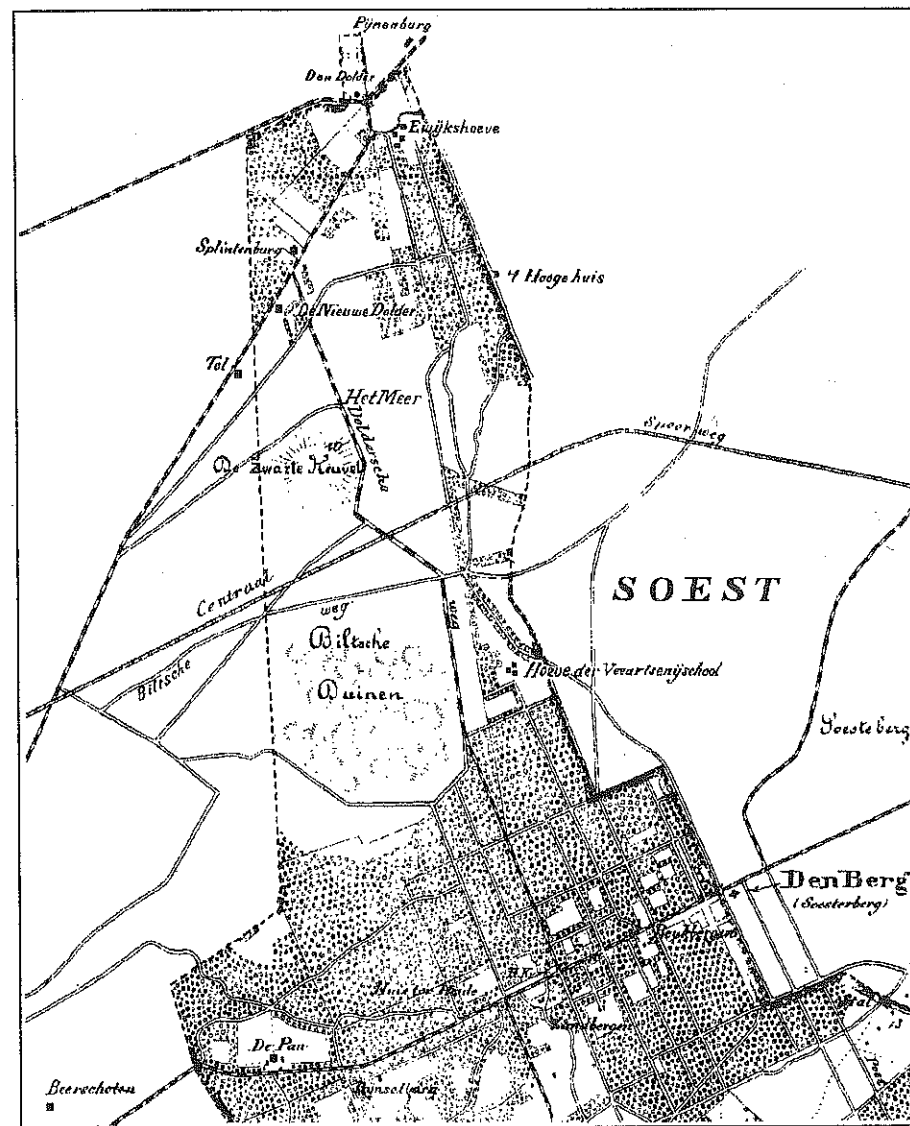
Het gedeelte van Den Dolder vanaf de boerderijlaan in noordelijke richting moet vroeger vrij nat zijn geweest, moerassig met een laag veen. Een kaart van 1580 geeft dat ook aan. Dat natte gebied strekte zich uit, vanaf de boerderij op de W.A. Stichting tot voorbij de Vuurse. Hier ziet men nu nog aan de plantengroei dat het een nat gebied is geweest. Het pluismeertje achter Huize Pijnenburg maakte deel uit van dat gebied. Ook op het terrein van de W.A. Stichting en in het bos nabij de Ernst Sillem-hoeve vindt men nog plaatsen waar poelen zijn geweest. Bij wie of wat hoorde het gebied van wat men nu, of vroeger, Den Dolder noemt?

Allemaal vragen waarop we mogelijk nog een antwoord zullen krijgen.
Harm Sok

EEN PLAATSNAAM AAN DE WANDEL

Het is bij de meeste lezers waarschijnlijk wel bekend dat ons dorp is ontstaan, daar waar nu het Prins Hendriksoord ligt aan de Soestdijkseweg. Dus zo'n drie kilometer noordwaarts vanuit het huidige centrum gezien. Dat is af te lezen uit oude topografische kaarten en onderzoek heeft het bevestigd.

Die oorspronkelijke plek nu maakt deel uit van een oud cultuurgebied waarin we de Praamgracht vinden. Deze begon op "Den Dolder" en mondde tenslotte uit in de Eem. Deze gracht werd na 1239 aangelegd met toestemming van bisschop Otto en zorgde voor een goede afwatering, zodat het betrokken gebied beter bereikbaar werd en geschikt voor ontginning en bewoning. Dat is niet voor niets gebleken, want voor bewoning in vroegere tijden en daarna is het een aangename omgeving geworden. Wie zich hier vestigden waren niet de eersten de besten, hetgeen zichtbaar is geworden in de prachtige

1867.

Uitgave van Hugo Suringa te Leeuwarden.

buitenhuizen in deze omgeving. Onder meer leden van ons koningshuis, de adel en rijke kooplieden hebben hier gebouwd.

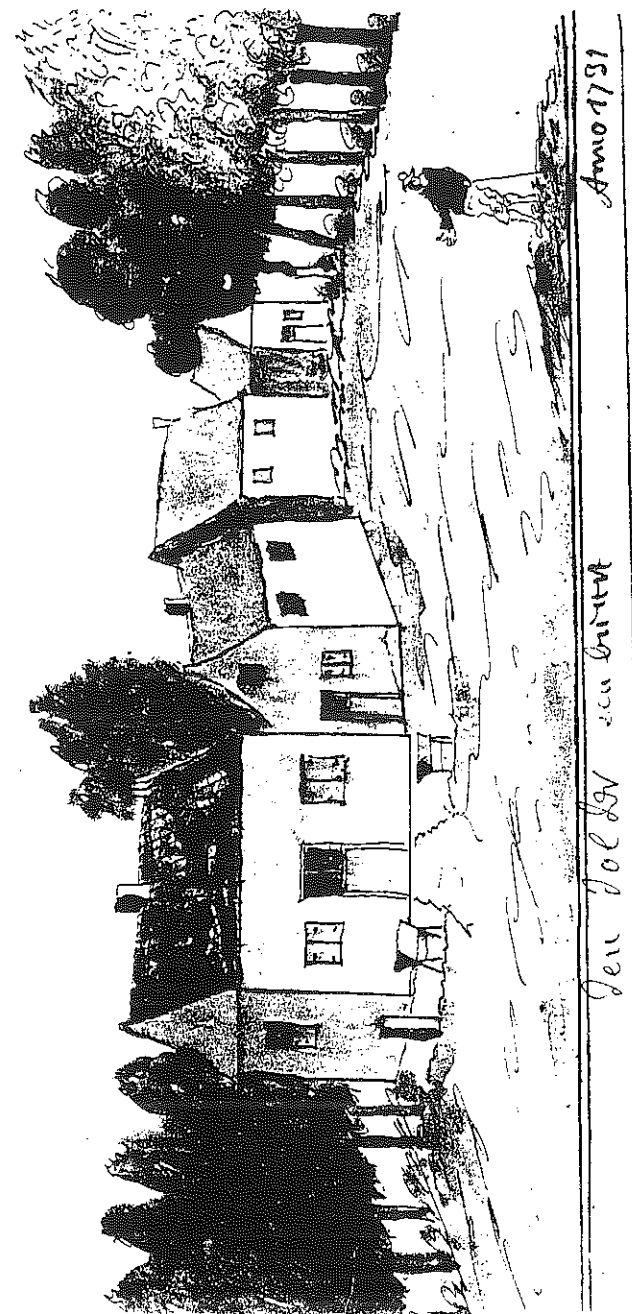
Zoals ook bij andere plaatsen in ons land, begint de historie van Den Dolder daar, waar er iets over is vermeld in de geschriften van het dichtstbijzijnde Bisdóm. En dat is al heel vroeg, zoals in het nu volgende zal blijken. We hebben het dan over het gebied dat viel onder de Bisschop van Utrecht en over het klooster Oostbroek in De Bilt. Van hieruit werd Thulere (Den Dolder) gesticht.

Een eenvoudig verhaal, maar uitnodigend om er meer van te weten te komen. En daarom hebben verscheidene Doldenaren verder gezocht in de historie, een hobby die tot verslaving leidt ! Het waren in 1982 J.Pater, het echtpaar De Knecht, R.Stoltenborg en ondergetekende die met de verdere zoektocht zijn begonnen. Dat leverde leuke contacten op en allerlei interessant materiaal dat mogelijk verder gebruikt kan worden.

Maar nu onze bevindingen en wat ik in dat spoor verder ontdekte. Via familie kwam ik in het bezit van uittreksels uit een historisch tijdschrift, 't Inschrien, een uitgave van de Oudheidkamer Twente te Enschede. Daarin wordt vermeld dat tijdens de Kerstening van ons land in het jaar 797 ten westen van Oldenzaal de marke Thuleri, ook wel aangeduid als Dulre, is gesticht. Het is een van de oudste Twentse plaatsnamen.

En verder in dat blad wordt geschreven dat Den Dolder bij Utrecht - en zo komen we uit Twente weer hier terug ! - voor het eerst is vermeld in het jaar 838, maar dan als Tholere. In de dan volgende tijd ontwikkelt zich de naam van Tholre, in 1059, tot Dolre in 1178. (Voor wie daarover meer wil lezen: zie 't Inschrien van januari 1971, derde jaargang nummer 1). Als we dus de gegevens juist interpreteren betekent het dat, als wij over Den Dolder spreken, we een tenminste 1155 jaar oude naam hanteren.

Ga eens zoveel jaar terug in de tijd ! Het was in die periode dat de Vikingen onder meer Utrecht teisterden met hun rooftochten. En Bisschop Hunger bijvoorbeeld moest zich in 857 voor vele jaren terugtrekken in Deventer. Dus zal het ook in Den Dolder, toen nog Tholre, niet veilig zijn geweest. Maar wat weten we daarvan, in geschiedkundige zin ? Soms komt die kennis bij stukjes en beetjes, en letterlijk is daarvan een voorbeeld de heer Hans

Wilberink. Ik ontmoette hem in Baarn en toen bleek het dat zijn hobby is het zoeken naar oude Hollandse pijpen, of wat daarvan over is. Waar er maar gelegenheid voor is zoekt en graaft hij, en zijn vondsten vertellen hem hoe oud de pijpen zijn of ook waar deze zijn gemaakt. Daarmee komt er ook wat kennis over de roker van deze pijp, onder meer over wanneer hij daar woonde. Welnu, die vondsten van hem hebben ook andere feiten aan het licht gebracht ter plaatse van het vroegere Den Dolder. En zo weten wij dat Den Dolder lange perioden is bewoond geweest, maar dat er tussentijds ook perioden zijn geweest waarin hier niemand leek verblijf te houden.

Zo zijn er natuurlijk meer periodes waarvan we meer zouden willen weten: wat gebeurde er bijvoorbeeld tijdens de strooptochten van de Graven van Gelre? Hebben die periodes zonder bewoning daarmee te maken? Wat betekende de aanwezigheid van de Oranjes voor de gebeurtenissen in deze omgeving?

Archeologie, snuffelen en letterlijk en figuurlijk graven in de bodem en in oude archieven kan ons bij (kleine) stukjes en beetjes mogelijk nog veel leren.

Het is een gelukkig besluit geweest dat in 1912 de gemeente Zeist heeft besloten om aan onze buurtschap de naam Den Dolder te geven. Als het aan de bewoners toen had gelegen, zou u in het dorp Duivenhorst hebben gewoond. Door dat besluit van de gemeente ging een naam van vroeger niet verloren, maar heeft deze slechts een klein wandelingetje gemaakt naar de huidige plek.

Jan van Dijk

D.O.S.C. (Dolderse Sport Club)

Er waren eens, vijftig jaar geleden, 5 mannen die elke dag met de trein naar hun werk reisden, en die op zo'n pendeltochtje besloten dat er nu maar eens lekker gevoetbald moest gaan worden in Den Dolder. Ze waren al begonnen met een wedstrijd tussen de Hertenlaan en de Pleineslaan, en dat was blijkbaar goed bevallen.

Althans, Jan van Buren, de secretaris van D.O.S.C., vermoedt dat deze anekdote het begin van de club schildert. Ik sprak hem rond de jaarwis-

seling, op zo'n druilerige donkere dag als je aan alles behalve buiten sporten denkt. "Eigenlijk ben je te vroeg. We zijn vanwege ons jubileum momenteel zelf van alles aan het uitzoeken over onze historie, en van veel dingen weten we nog niet precies hoe het zit." Daarom kon hij me niet de namen onthullen van die initiatiefnemers.

D.O.S.C. werd in elk geval opgericht op 1 november 1948 en was van het begin af aan een zaterdagmiddag-club. Direkt aan het begin van haar bestaan had de club groot succes: in het seizoen '49/'50 werd de club meteen maar kampioen van de zaterdagmiddagcompetitie van de KNVB in de afdeling Utrecht!

Van het kampioens-elftal is een fraaie foto beschikbaar die in dit blad staat afgedrukt. En zoals dat gaat, uit het succesvolle elftal werd een speler geselecteerd voor het nationale zaterdagmiddag-elftal. Joop van de Bult was de naam, en op 12 mei 1951 speelde hij in dat elftal een wedstrijd. Voor zover bekend is het daarbij gebleven.

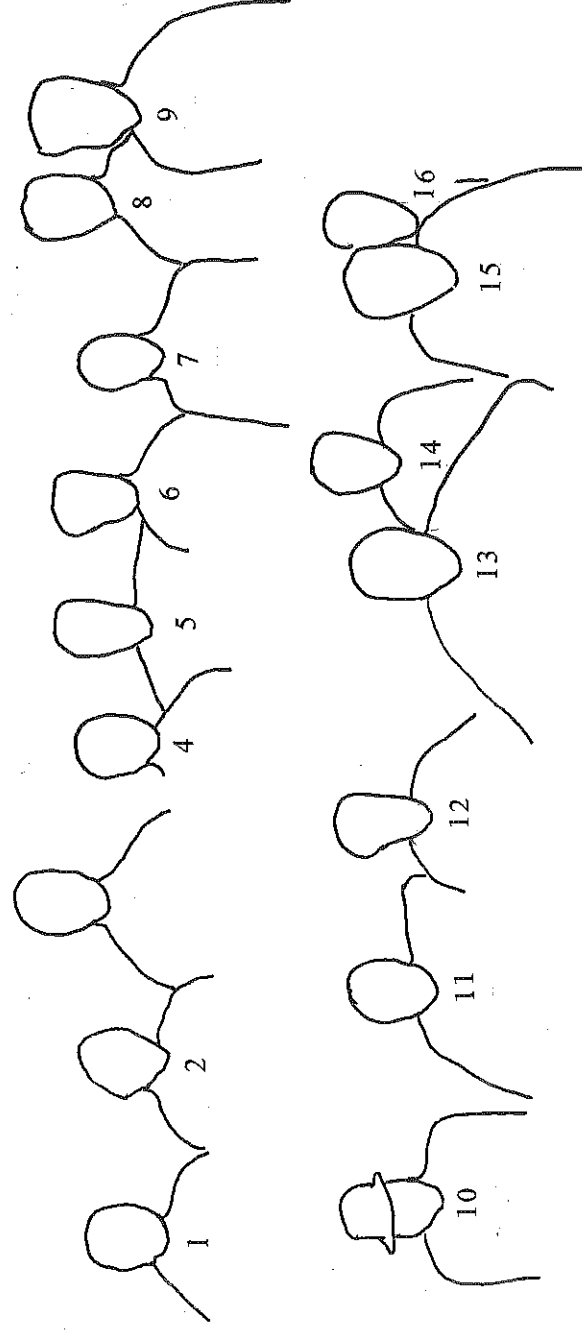
De eerste voorzitter is zo goed als zeker de heer Drost geweest, de man met op de foto het militaire landmachtpak aan.

De oprichtingsvergadering vond plaats aan de Baarnseweg 45, in dansinstituut V. d. Wetering. (Zouden er nog veel Doldenaren zijn die daar hebben leren dansen? Het pand is nu al heel lang een "gewoon" woonhuis.)

Er was natuurlijk niet meteen een sportveld met kleedkamers en een kantine. De eerste tijd werd er gespeeld op een terrein waarvan A. v. d. Vijssel eigenaar was, achter Hotel Hiensch (nu De Egelantier).

In 1955 was de huursom fl. 250,00 voor een heel jaar. Voorwaar nog een fors bedrag, afgezet tegen de 75 cent per jaar die een abonnement op het clubblad (inclusief porto) kost voor donateurs, of de 25 cent per keer die werd gevraagd voor deelname aan de "groep getrouwde dames".

Dat laatste brengt ons op de brede omvang van de sportieve activiteiten van DOSC: er werd al meteen vanaf het begin een gymnastiekafdeling toegevoegd, waarbinnen na enige tijd de "getrouwde dames" hun eigen afdeling kregen.

1. Hr. Willemse(Ere voorz.)
2. R. Drost (voorzitter)
3. Dik Vredenveld
4. Machiel van Denderen
5. J. Hodde
6. Koos van der Bult

7. Herbert Stolle
8. Jan Nijendaal
9. Kees Daalmeijer
10. Harry Scholten
11. Henk van der Lucht
12. Jan Bor
13. W. Paltz
14. Bertus Dissel
15. Jaap Breunesse
16. Joop van der Bult

Juli 1951 kwam er korfbal bij, en december 1951 tafeltennis. In 1966 werd de club nog uitgebreid met een volleybalafdeling, en in 1986 volgde badminton. Afgezien van het korfbal worden al die sporten nog steeds in D.O.S.C.-verband beoefend. En laten we het klaverjassen niet vergeten, ook al zijn de geleerden er nog niet over uit of je dat nou wel of geen sport kunt noemen.

Om terug te komen op de speelveldlocatie: al in 1957 vestigde D.O.S.C. zich op het huidige terrein, en wel meteen met kleedkamers en een kiosk. Het nieuwe clubhuis is in 1981 gebouwd.

“Maar de andere sporten vinden op andere locaties plaats. Dat is wel eens lastig voor het clubgevoel en de saamhorigheid, want op deze manier blijven het toch nogal losse onderdelen,” zegt Jan van Buren. Gymmen gebeurt bijv. tegenwoordig in de sportzaal op De Engh, en volleybal zowel als badminton gebeurt in de Delta. Tafeltennissen en klaverjassen doet men in het paviljoen (ik sprak van kantine, maar Jan van Buren corrigeerde me met de juiste benaming.)

De secretaris meldt trots dat er nog 9 leden van het eerste uur zijn, die dus samen met de club straks een mooi jubileum kunnen vieren. Schrijfster dezes is nooit sportief aangelegd geweest en dus ook nooit lid geweest van de club. (Vroeger bij het verplichte schoolkorfbal legde ik graag de bal in handen van de tegenstander, alles liever dan zo'n ding moeten verdedigen of zelfs afpakken...) Maar ik meende me toch te herinneren dat er een tweede voetbalclub was geweest, de Dolderse Boys. “Dat klopt,” zegt Jan, “dat was een afscheiding van D.O.S.C. Nee, wat de aanleiding van hun uittreden was weet ik niet, moet ik ook nog uitzoeken. Maar ze bestaan al lang niet meer.”

Op dit moment bestaat de totale vereniging in al haar geledingen uit 880 leden (naar de stand van 1-12-97), waarvan 460 voetbal-leden. Voetbal blijft dus nog steeds de hoofdmoot van de club. Het 1ste senioren elftal speelt 4de klasse D in de zaterdagcompetitie van de KNVB. “Het hoogste wat we ooit gespeeld hebben was 2de klasse.”

Daarnaast zijn er nog 3 senioren elftallen en 22 jeugdelftallen. Als ik dit soort grote getallen hoor voor een dorp van deze omvang, dan vraag ik

me af wat de KNVB zeurt over teruglopende ledentallen. . . hier bij ons geldt het in elk geval niet!

Jan van Buren gaf me een paar van de eerste jaargangen mee van het maandelijks clubblad, waarvan het eerste nummer verscheen op 1 mei 1950. Prachtige lektuur, goed geschreven en vol aardige wetenswaardigheden.

Er blijkt dan al een bloeiende gymnastiek afdeling te zijn ontstaan, en er is al gezamenlijk een afrastering rond het toenmalige veld gemaakt. Ook het zelf bouwen van kleedruimte werd al snel ter hand genomen. Maar omdat de KNVB hogere eisen stelt koopt het bestuur in juni 1950 een “houten dubbelwandig gebouw” met het van de heer J. Bobeldijk geleende vorstelijke bedrag van fl. 400,00. (Enige voorwaarde van hem schijnt te zijn geweest dat hij het recht kreeg om limonade te gaan verkopen langs de lijn, maar helemaal zeker weet Van Buren dat niet.) Zes leden slopen dat gebouw (waar het stond vermeldt het blad helaas niet) onder leiding van Kees Daalmeijer, wat hun een hele zaterdag van 5.30 tot 21.00 uur kost. En nog twee avonden om de materialen naar Den Dolder te vervoeren. Het weer opbouwen met behulp van metselende, timmerende en loodgieterende leden duurt toch langer dan gepland, want de start van het nieuwe seizoen wordt niet gehaald. Een klein berichtje in het novembern timer vraagt mismoe dig: “wie zich geroepen voelt zich dienstbaar te maken bij de afwerking van ons kleedlokaal kan zich hiervoor opgeven bij Kees Daalmeijer of Pa v. d. Dijssel.”

Vanaf het eerste nummer wordt er in steeds dringender bewoordingen gevraagd, gesmeekt en bevolen deel te nemen aan de veldtrainingen en niet af te zeggen! Al in het derde nummer verschijnt de “zwarte lijst” met namen van spelers die wegens ongeoorloofd niet verschijnen op training of wedstrijd door het bestuur voor een paar wedstrijden worden geschorst... en ik maar denken dat de jongelui in die vroege jaren vijftig nog gehoorzaam en gezagstrouw waren! Ook oproepen om asjeblijft de contributie te voldoen worden steeds herhaald (die wordt dan nog maandelijks aan de deur afgehaald...)

Opvoedende rubrieken zijn er ook, onder de titels "Club- en sportliefde" en "Het Jeugdhokje" van "Tante Titia" die ook verhaaltjes van Bolke de Beer vertelt.

Tot slot nog een intrigerend citaat uit het vierde nummer, waarin dit kleine stukje verscheen:

"WILD VOETBAL"

Steeds weer duiken er geruchten op dat actief spelende leden medespelen in andere elftallen dan van D.O.S.C. Laten het geruchten blijven. De Bond heeft vaak genoeg gewaarschuwd en mocht iemand toch voor een ander elftal spelen dan is het bestuur genoodzaakt dit aan de Bond door te geven.

Zouden de sterspelers van het succesvolle eerste elftal geronseld zijn geworden door andere clubs, misschien wel voor een onder de tafel door geschoven zakcentje?

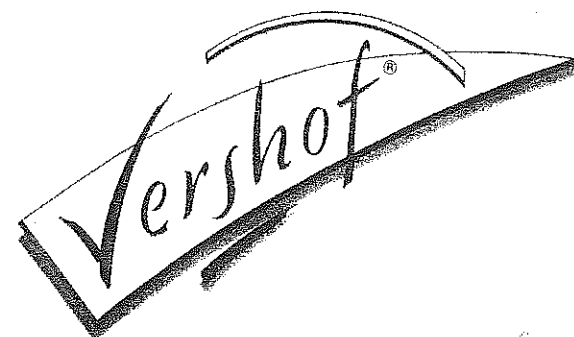
Wie weet, leveren de naspeuringen van Jan van Buren en anderen naar de geschiedenis van D.O.S.C. ook het antwoord op deze vraag op. Wij moeten het nu bij deze eerste aanzet laten. Maar we zijn net als u benieuwd naar wat er nog meer over te vinden is.

Graag vermelden we nog de jongste loot aan de D.O.S.C.-stam: het G-team voor gehandicapte voetballers, dat dit seizoen van start is gegaan en dat geheel bestaat uit verstandelijk gehandicapte voetballers. Jan van Buren is apetrots op deze nieuwe aanwinst, en woont elke training bij, met de videocamera in de aanslag. Hij geniet dan van de overgave waarmee de spelers zich inzetten.

Tot slot mag niet onvermeld blijven dat de club zich gesteund weet door de supportersvereniging "Vrienden van D.O.S.C."

Dankzij de opbrengst van het regelmatig papier ophalen in het dorp steunen zij de club financieel.

Mieke van der Ploeg

DEN DOLDER

Dolderseweg 93a * Den Dolder

De Vitaminebron
Tel. 030-250720

Brood- en Banketbakkerij
Bos
Tel. 030-294329

Keurslagerij
Kos
Tel. 030-283401

